

נכתב על ידי הרב עקיבא משה סילבר

האם יש להימנע מלאכול כל דבר בראש השנה שיש בו גימטריא
לדבר רע

עיקר המנהג הוא רק אגוז ומה שהזכירו הפוסקים.

מקורות:

הן אמת שכתב הרמ"א להמנע מלאכול אגוז משום שהוא בגימטריא חט, (או חטא בהפרש אחד דאין מדקדקין באחד בגימטריא כמבואר בכמה קדמונים, ומ"מ מצוי בקדמונים גם כתיבת חט חסר), ובאמת משמע במרדכי בריש יומא בשם תשוה"ג דבראש השנה הואיל ומסמנא מילתא לכך אנו מדקדקין בכל דבר שיש בו טעם שיהיה בו סימן וממילא יש להמנע מלהיפך, ולפי זה צריך להימנע מכל דבר שהוא היפך זה, ולפי מה שנתבאר ברמ"א הנ"ל דגם לגימטריא יש לחשוש אפשר דאין הכי נמי.

אבל למעשה קשה לחדש עוד דברים בגימטריא, דאין אנו בקיאים בדרשא דגימטריא, דכמה חידושים היה אפשר לחדש מכח גימטריא לטוב ולמוטב, וגם אגוז גופא יש בו גם גימטריאות טובות כידוע, ולכן אין לך אלא מה שאמרו חכמים בתלמודים ובמדרשים ובפוסקים כמו ברמ"א לענין אגוז שאין לאכלו משום שהוא בגימטריא חטא.

וכמו שציננת דבראשונים מקור דברי הרמ"א הובא עוד טעם בענין מניעת אכילת האגוז, והרמ"א חדא מתרי תלת טעמי נקט כדאמרי' בעלמא, וכדאמרי' עוד בירושלמי דכלאים עשירין היו בטעמים וכו', ובמדרש היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה אלו ד"ת שעניים במקומן ועשירין במקו"א.

ויעוי' בפסיקתא דר"כ בפיסקא כה דסליחות וכן בפסיקתא רבתי פי"א יהודה וישראל, דמבואר מתוך הדברים שם שישראל כשהם חוטאים נמשלו לאגוז שכשמכסה שרשיו אינו משביח כך ישראל מכסה פשעיו לא יצליח (משלי כח יג), ובמהדו"ק לפירושי על הפסיקתא ציינתי לדברי הרמ"א הנ"ל שאגוז בגימטריא חטא, ואח"כ במהדו"ב מחקתי הדברים, משום דבמדרש שה"ש רבה שהאגוז הוא משל לישראל ע"ש אל גינת אגוז ירדתי, ומ"מ עדיין דברי המדרש שייכים לדברי הרמ"א, דהרי מתוך דברי המדרש מתבאר שישראל נמשלו לאגוז כשהן חוטאין, א"כ סו"ס

מבואר דהאגוז רומז לחטא, א"כ אפשר דיש מכאן סמך להא דאגוז בגימטריא חט.

שמעתי בשם הגר"א דמ"ש וחכמת סופרים תיסרח קאי על העיסוק בגימטריא, ואחר הביקוש מצאתי שיסודתם בחיבור המיוחס לו קול התור פ"ג ואמנם חיבור זה שנוי במחלוקת ואינו ברור שהוא מהגר"א אבל הדברים רמוזים גם בביהגר"א לתק"ז תיקון ע', אלא דבשני המקומות אינו ברור שכוונת הגר"א למה ששמעתי בשמו, אלא דאדרבה המבואר בדבריו להיפך דר"ל שהע"ה ילעגו לחכמת סופרים שהיא הגימטריאות, ומ"מ עצם הענין שאין אנו בקיאים בדרשות עכ"פ בגימטריאות, הוא פשוט, דאין לדבר סוף, דאין דבר שאי אפשר למצוא לו ראייה בגימטריא באיזה אופן, ולכך משמע במתני' דאבות דגימטריאות פרפראות לחכמה אבל לא גופי תורה, משום דאין לך אלא מה שאמרו חכמים שהוא נכון בגימטריא, אבל אין אדם דן גימטריא מעצמו בדבר הנוגע לדינא, אלא ליתן סמך בלבד בדינים שכבר נתבאר, ועי' רשב"ץ במגן אבות על אבות ספ"ג דמבואר בדבריו כעין עיקר דברים אלו, וכ"כ הר"ח פלאג'י בספר כל החיים מערכת ז אות ג שאין להוציא דינים וסודות ע"פ גימטריאות.

וברמב"ן בספר הגאולה פ"א מבואר דרק גימטריאות ידועות שנמסרו למשה יש הלכות הנלמדות מהם, כדין סתם נזירות הנלמד מגימטריא דיהיה, אולם בכמה ראשונים (עוי' בפהמ"ש להרמב"ם בנזיר פ"א ורא"ש שם ה ע"א, ורדב"ז נזירות פ"ג ה"ב) מבואר דגימטריא הם לסימן בלבד, ומ"מ לכשתמצי לומר גם להרמב"ן דבלאו הכי אין לנו כח להוציא דינים מגימטריאות, אלא הנידון רק אם הגימטריא נתנה למשה וכוונת הכתוב לזה, או שנתנה לסימן אחר כך.

ועיקרי הדברים כ"כ היעב"ץ בספרו לחם שמים על מסכת אבות שם שהגימטריאות נמסרו ביד חכמי ישראל האמיתיים, ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול כי יש בהם דרכים לדבר והפכו, ונדרשים לכל חפציהם מראים פנים לכל צד טוב ורע,

כענין ענג נגע בסוד פנים ואחור וחזרת הגלגל, ובכאן הרשת פרוסה ליד מעגל לצוד את הפתאים שראשן סגלגל ודורשים מקראות לעצמן בגימטריאות בדויות לפרוק עול תורה פנים שלא כהלכה הם מגלים כאילו נתנה התורה ביד כל סכל ונואל, וכללו של דבר אין אדם דן גימטריא או גזירה שוה מעצמו על מנת לחדש דברים אשר לא שערום אבותינו הקדמונים אלא רק לקיים את דבריהם עכ"ד.

ויש לציין עוד מש"כ האוה"ח דאע"ג דאין אדם דן גז"ש מעצמו (פסחים סו) מ"מ באגדה יכול, וה"ה יש לומר דבאגדה אפשר מי שהוא בר הכי לדרוש גימטריא מעצמו, (ועי' במדרש ל"ב מידות כמה ענייני אגדה שנדרשו מגימטריא), אולם לחדש דינים א"א.

ויתכן עוד דמאחר שהרמ"א ברוב מקומות אין דרכו להביא טעמים א"כ מה שהביא גימטריא אפשר דזה גופא בא ללמד שאין כוונתו להטעם האמיתי אלא לסימן בלבד, והטעם האמיתי כמ"ש הראשונים שמבטל התפילה, וכמו שנתבאר בכמה ראשונים דגימטריאות הם סימנא בעלמא (אבל אינו מוכרח די"ל דכאן הקפידו בסימנא, ועכ"פ בראשונים אחרים נתבאר שא"א להוציא דינים מגימטריא, אלא דיש לומר דבדבר שאין בו איסור והיתר שייך לדרוש בזה כמו באגדה מי שהוא בר הכי אבל א"צ לדחוק כנ"ל, ולכל התירוצים א"א לחדש עוד גימטריאות, דרק מי שהוא בר הכי ומבין, וכמו כל הדרשות, ועי' באדיר במרום לרמח"ל שכ' דכל הדרשות תליין בהבנת הסודות שידעו בזמן חז"ל ולכך לא חידשו דרשות אחר חז"ל).

מה ששאלת שיש גימטריאות של זה לעומת זה בשל קדושה וכנגדם בטומאה, הנה כמו שנתבאר שאין אנו בקיאים בדרשות דגימטריאות, ולכן אינו מוקשה כ"כ, אבל מ"מ במקום שיש רגליים לדבר שהיא גימטריא נכונה, הנה זה ידוע שיש בשל טומאה כנגד קדושה בהרבה דברים, דיש מרכבה דטומאה וז' רקיעין דטומאה וכיו"ב כמבואר בספרי היכלות ובמקובלים.

